

Motion till riksdagen 2022/23:2342

av **Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S)**

med anledning av prop. 2022/23:64 En sänkt åldersgräns för öppna insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke

---

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om öppna insatser utan vårdnadshavarens kännedom där regeringen bör göra en översyn av de bestämmelser som reglerar möjligheterna för socialtjänsten att ge sådana insatser och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

Den socialdemokratiskt ledda regeringen gav 2018 Socialstyrelsen i uppdrag att redogöra för kunskapsläget om öppna insatser till barn och unga utan samtycke samt att analysera om det var motiverat med lagändringar. Uppdraget var en del i den dåvarande regeringens arbete för att ge socialtjänsten fler verktyg att agera förebyggande, särskilt vad gäller ungdomar på väg in i kriminalitet. Regeringen tillsatte i samma övergripande syfte Utredningen om vistelseförbud, som redovisade sitt uppdrag i juni 2022¹, samt Utredningen om öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare och fler tidiga insatser till barn och unga, som ska redovisa sina slutsatser senast den 1 februari 2024.

Socialstyrelsens uppdrag resulterade i en rapport² som bl.a. innehöll det förslag som ligger till grund för den nu aktuella propositionen. Förslaget innebär att åldersgränsen för socialtjänstens möjligheter att ge öppna insatser till barn som vill ta emot insatser men där vårdnadshavaren säger nej sänks från 15 till 12 år.

Socialdemokraterna anser att förslagen i propositionen är bra och bör genomföras. Det är dock viktigt att fler steg tas för att ytterligare öka socialtjänstens verktygslåda och därmed möjligheter att vidta tidigare och tydliga åtgärder i förebyggande syfte.

¹ Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12).

² Öppna insatser utan samtycke, Socialstyrelsen, maj 2021.

Öppna insatser utan vårdnadshavarens samtycke

Öppna insatser är ett samlingsbegrepp för alla insatser som socialtjänsten kan ge till barn och unga som bor i det egna hemmet. Med begreppet avses inte insatser som innebär heldygnsvård och beslut om placeringar utanför hemmet. Öppna insatser kan dock även ges till barn och unga som är placerade och t.ex. bor i HVB-hem, familjehem eller stödboende. Exempel på öppna insatser är kontaktperson, kontaktfamilj, stöd- och behandlingsinsatser och program som ges av yrkesverksamma eller förebyggande insatser som riktar sig till individer och grupper. Vilka insatser som olika kommuner tillhandahåller och använder varierar.

Öppna insatser ska naturligtvis i första hand alltid ges i frivillig form. Det innebär som huvudregel att både den unge själv och hans eller hennes vårdnadshavare ska samtycka till insatsen. För situationerna där antingen den unge själv, hans eller hennes vårdnadshavare eller både den unge och vårdnadshavarna inte samtycker finns särskilda lagbestämmelser. Den nu aktuella propositionen gäller 3 kap. 6 a § socialtjänstlagen för när den unge själv samtycker till insatsen men vårdnadshavaren inte gör det. I dag får sådana insatser endast ges till unga som fyllt 15 år. Socialdemokraterna tycker att det är bra att denna åldersgräns nu föreslås sänkas till 12 år.

Öppna insatser utan vårdnadshavarens kännedom

Att i praktiken ge barn och unga insatser utan vårdnadshavarens samtycke är dock inte alltid enkelt. Av naturliga skäl har den unges vårdnadshavare stora möjligheter att sabotera öppna insatser som han eller hon inte samtycker till. För vissa barn och unga, särskilt för dem som lever i en hederskontext, kan det till och med vara förknippat med livsfara att delta i sådana öppna insatser. För dessa barns och ungas skull har det anförts att det vore önskvärt om lagstiftningen möjliggjorde för socialtjänsten att ge öppna insatser också *utan vårdnadshavarens kännedom*. Det här är något som bl.a. har lyfts fram av Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtyck under remitteringen av den nu aktuella propositionen.

Regeringen skriver i propositionen att det saknas underlag för att tillgodose dessa synpunkter och att de bedömer att en sådan inskränkning i vårdnadshavarnas rätt att ta del av uppgifter skulle förutsätta en genomgripande översyn av aktuella bestämmelser i bl.a. föräldrabalken.

Socialdemokraterna anser att det är angeläget att en sådan översyn görs. Utgångspunkten för samhällets insatser måste vara barnets bästa, och då kan också vårdnadshavarens rätt till insyn och kommunikation med socialtjänsten få stå tillbaka.

Öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare och fler tidiga insatser till barn och unga

Kända svårigheter att få vårdnadshavare att samarbeta med socialtjänsten innebär att det också funnits skäl att se över socialtjänstens möjligheter att ge insatser utan samtycke också till vårdnadshavare. Den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte därför den 28 april 2022 en utredning med detta uppdrag.

Utredningen har också i uppdrag att se över möjligheterna att ge socialtjänsten fler befogenheter att ge insatser till den unge utan hans eller hennes samtycke. Tidig upptäckt och tidiga insatser är ofta avgörande för barn och unga som riskerar att fara illa t.ex. genom att involveras i kriminalitet eller missbruk. Här anser Socialdemokraterna att socialtjänsten behöver förfoga över flera verktyg för att kunna gripa in tidigt och bryta en negativ utveckling, även i situationer då samtycke saknas. Särskilt behövs fler möjligheter till effektiva åtgärder för när den unge inte följer socialnämndens beslut.

Den nämnda utredningen ska därför bl.a. utreda om det bör införas en möjlighet för socialnämnden att besluta om krav riktade mot barn och unga, liknande sådana som förekommer i Danmark (børne- og ungepålæg). Utredaren ska också se över om det finns behov av att införa en möjlighet för socialnämnden att kontrollera efterlevnaden av sådana beslut med hjälp av elektronisk övervakning.

Utredningen ska redovisa sina slutsatser och förslag den 1 februari 2024. Det är angeläget att regeringen skyndsamt därefter återkommer till riksdagen med ny lagstiftning.

Fredrik Lundh Sammeli (S)

Mikael Dahlqvist (S)

Yasmine Bladelius (S)

Anna Vikström (S)

Gustaf Lantz (S)

Karin Sundin (S)

Dzenan Cisija (S)